АФРИКА 14.02.2025 | Артур Франц

Дипломатія чекової книжки

Африка прагне більш справедливого міжнародного партнерства, і в гру вступають ОАЕ. Але хто вони: друг, конкурент чи щось середнє?

Поки Захід приділяє увагу присутності в Африці інших членів БРІКС+, Об'єднані Арабські Емірати (ОАЕ), які вступили до організації в 2024 році, непомітно стали найбільшим іноземним інвестором на континенті: $50 млрд в 2022 році. Діяльність ОАЕ в Африці, яку забезпечують величезні ресурси й чітка стратегія, має значний вплив як на континент, так і на ширшу геополітику.

Взаємодію ОАЕ з африканським континентом в XXI столітті можна розділити на три етапи, які певною мірою вплинули один на одного.

Диверсифікація, регіональна конкуренція та «економіка понад усе»

На початку 2000-х років Дубай, усвідомлюючи, що його запаси нафти менші, ніж у столиці Абу-Дабі, прагнув диверсифікувати свою економіку. За цих обставин африканські країни стали важливими партнерами для інвестицій в такі сектори, як інфраструктура, туризм, агробізнес і видобуток корисних копалин (особливо золота).

Потім, після Арабської весни, на початку 2010-х років ОАЕ зосередили свою зовнішню політику на сек'юритизації та регіональній конкуренції, прагнучи потіснити Катар, Іран і Туреччину з Африканського Рогу та Червоного моря. Зокрема, створили альянси з Ефіопією, а також з сепаратистськими регіонами Сомалілендом і Пунтлендом для протидії турецько-сомалійському партнерству та підтримали (і продовжують підтримувати) суданську опозицію в кривавій громадянській війні.

Очевидний конфлікт між західними та африканськими

Багато що з цієї політики є актуальним і досі, але зовнішньополітичний дискурс ОАЕ змінився на початку 2020-х років. Після економічного шоку від пандемії ОАЕ

інтересами стосується двох понять: реформи та розвитку

перейшли до зовнішньої політики «економіка понад усе», визнавши зміну глобального балансу сил і необхідність відходу від викопних видів палива. У випадку з Африкою це означало взаємодію з усіма регіонами, диверсифікацію партнерів і підходів та пріоритетність бізнес-інтересів для досягнення політичних цілей.

Але на практиці участь ОАЕ в безпекових процесах в Африці часто була набагато прямішою: створення військових аванпостів і втручання в конфлікти в країнах Африканського Рогу, в Лівії та Сахелі. Найбільш значущу підтримку (хоча офіційно Абу-Дабі це заперечує) ОАЕ надали Rapid Support Forces(RSF) в громадянській війні в Судані. Human Rights Watch звинувачує RSF у скоєнні воєнних злочинів, злочинів проти людяності та етнічних чисток. Поки ОАЕ продовжують надавати RSF зброю і логістичну підтримку, конфлікт затягується, впливає на життєдіяльність, виганяє мільйони людей з дому і спричиняє найбільшу в світі гуманітарну катастрофу.

Порядок денний та інтереси

Стратегічна важливість Африки є безсумнівною. З будь-якого погляду: енергетичної безпеки, доступу до ресурсів, торговельних шляхів або споживчих ринків. Європейські та інші західні країни нині вивели питання декарбонізації та “зеленого переходу” на передній план своєї політики, що призводить до непорозумінь з африканськими країнами. Багато хто на Глобальному Півдні побоюється, що “зелений” порядок денний перешкоджатиме розвитку пізньоіндустріальних економік. Це *не* означає, що африканські країни (лідери та населення) не занепокоєні зміною клімату. Безперечно, занепокоєні. Вони вже непропорційно страждають від неї, і в найближчі роки їхні економіки зіткнуться з серйозними наслідками.

Очевидний конфлікт між західними й африканськими інтересами стосується двох понять: реформи та розвитку. До основних вимог Африки належать реформа багатосторонніх інституцій, полегшення боргового тягаря та забезпечення права на сталий розвиток, при цьому Глобальну Північ закликають виконувати кліматичні зобов’язання та фінансувати кліматичну сферу. І цього вимагає не тільки Африка, як показав саміт БРІКС в Казані. Двома ключовими пунктами його підсумкової декларації були реформа багатосторонніх інституцій та економічна співпраця заради справедливого розвитку.

ОАЕ відіграють тут ключову роль, транслюючи ці порядки денні й вирішуючи питання енергопостачання, незалежно від того, чи йдеться про «зелену» енергетику, чи про нафтову. Абу-Дабі веде подвійну стратегію: розвиває «зелені» альтернативи (з допомогою африканських корисних копалин) і водночас продовжує постачати очищену нафту, тобто підтримує хіба що поетапний «зелений перехід».

Стратегія і тактика ОАЕ

ОАЕ представляють свою африканську стратегію як засновану головно на бізнесі. Країна пропонує товари та послуги – нафту, інфраструктуру, логістику – і купує африканську продукцію, а саме золото, коштовне каміння та мінерали, необхідні для технологічної галузі. Проте золото, будучи головним предметом експорту з Африки в ОАЕ, дає цікаве уявлення про те, як насправді в еміратсько-африканських відносинах переплітаються економіка й політика. Країну звинувачують на міжнародному рівні в відмиванні золота для Кремля та африканських джерел групи Вагнера. Крім того, існують звинувачення в імпорті з контрольованих повстанцями шахт у Дарфурі, а також в інших діях з метою забезпечення економічних інтересів ОАЕ, таких як контроль над золотом і портами на узбережжі Червоного моря, розпалювання громадянського конфлікту в Судані і вербовка суданських бойовиків для участі в війні в Ємені.

Незважаючи на це, ОАЕ уникають політичного та ідеологічного дискурсу, позиціонуючи себе як ті, хто за межами конкуренції наддержав. Цей наратив віддзеркалює світогляд еміратських політиків. Вони бачать світ не як поляризовану гру з нульовою сумою, а як мережу взаємопов'язаних вузлів, що доповнюють один одного. ОАЕ прагнуть бути в ній центральним вузлом, який сполучає континенти. Цей дискурс, однак, також допомагає приховувати інші грані їхньої присутності в Африці, зокрема в Судані.

Безперечно, бізнес-підхід є ключовим в діяльності ОАЕ, особливо коли йдеться про державні підприємства. *Dubai Ports World* (DP World) і *AD Ports Group* (ADP) діють як плацдарми, керуючи 13 портами в восьми африканських країнах; за чотири минулі роки було підписано шість нових угод. Також вони володіють розгалуженою транспортною мережею, включно з залізницями та сухими портами. Експерти зазначають, що «ОАЕ - єдина країна, здатна конкурувати з Китаєм в Східній і Західній Африці» й навіть випереджати його, стаючи найбільшим спонсором нових бізнес-проєктів в Африці.

Єгипет був найбільшим бенефіціаром інвестицій від Абу-Дабі: 34 фінансовані ОАЕ проєкти на загальну суму $27,6 млрд

Ще один новий член БРІКС+, Єгипет, був найбільшим бенефіціаром інвестицій від Абу-Дабі: 34 фінансовані ОАЕ проєкти на загальну суму $27,6 млрд. Власне, Єгипет – цікава ілюстрація подвійної стратегії ОАЕ. Вони інвестують в портову інфраструктуру, вітрові та сонячні електростанції, щоб здобути прихильність Каїра як для захисту стратегічних торговельних шляхів (Червоного моря й Суецького каналу), так і для участі в регіональних конфліктах – підтримки загонів Хафтара в Лівії на противагу Туреччині.

Отже, очевидним є такий собі ефект перетікання від портових/інфраструктурних проєктів до партнерств у сфері безпеки та оборони. Це стосується багатьох африканських країн, де за проєктами DP World і ADP послідували експорт зброї, галузеві оборонні угоди або угоди про навчання військових і поліції.

Саміт БРІКС+ в Казані в жовтні 2024 року показав, як змінюється світ. Ця група ставить під сумнів традиційне «блокове мислення», і досі притаманне Заходу. Її власна гетерогенність трансформується в те, чим вона прагне бути: не альтернативною моделлю світового порядку, де домінує Захід, а скоріше дедалі більшою групою різноманітних країн, які незадоволені нинішнім порядком, вимагають реформ і не дозволяють групувати себе в блоки.

ОАЕ давно це зрозуміли. Вони приєдналися до БРІКС+ не для того, щоб закрити двері Заходу, а для того, щоб отримати місце за одним столом з конкурентами й партнерами. Відтепер уряд ОАЕ обов'язково зустрічається на високому рівні з Китаєм і Росією щонайменше раз на рік. Зважаючи на складність їхніх відносин, вони, ймовірно, будуть добре вивчені. Що стосується двосторонніх відносин з африканськими країнами, ОАЕ також отримали місце на форумі, де можуть безпосередньо спілкуватися з деякими зі своїх давніх партнерів, теж учасниками – ПАР, Єгиптом і Ефіопією, а також продовжувати взаємодію з новими партнерами – Нігерією, Алжиром і Угандою.

Переклад з англійської Дар'ї Прусенко

Артур Франц

Артур Франц (Artur Frantz) – науковий співробітник Південноамериканського інституту політики і стратегії (ISAPE). Він студент другого курсу магістратури за спеціальністю «дослідження миру і конфліктів» в Уппсальському університеті, Швеція.